

การปฏิรูประบบเศรษฐกิจและสังคมชนบทของประเทศไทย ในทศวรรษ 1980

Chinese Economic and Rural Reforms in 1980s

สมบัติ บุญคำเอื้อง

อาจารย์ประจำสำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Sombat Boonkamyeung

Lecturer of School of Social Sciences, Chiangrai Rajabhat University

cies2556@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์การปฏิรูประบบเศรษฐกิจและสังคมชนบทของประเทศไทยในช่วงทศวรรษ 1980 เพราะเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่งของการเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของจีนในปัจจุบัน การปฏิรูประบบเศรษฐกิจและสังคมชนบทของจีนดำเนินการใน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ การปฏิรูประบบและองค์กรการผลิต การปฏิรูประบบราคาผลผลิต การปฏิรูปตลาดและวางแผนการผลิต รวมทั้งการปฏิรูปวิสาหกิจตำบลและหมู่บ้าน ที่เน้นปฏิรูปองค์กรเศรษฐกิจและการลงทุนในท้องถิ่น กรอบคิดหลักของการปฏิรูปนี้มี 2 ประการ ได้แก่ การลงทุนประกอบการวิสาหกิจตำบลและหมู่บ้านควรเป็นความร่วมมือกันระหว่างครัวเรือนชาวนากับรัฐบาลท้องถิ่น และการลงทุนวิสาหกิจตำบลและหมู่บ้านควรสร้างโอกาสให้ชาวชนบทเป็นทุนประสบการณ์และพัฒนาทักษะความสามารถเป็นผู้ประกอบการทางธุรกิจ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างผู้ประกอบการชนบทรองรับการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจยุคโลกาภิวัตน์ ในปัจจุบันการประกอบการวิสาหกิจตำบลและหมู่บ้านเป็นภาคเศรษฐกิจสำคัญยิ่งของเศรษฐกิจจีน

คำสำคัญ : การปฏิรูป ระบบเศรษฐกิจ เศรษฐกิจชนบทของประเทศไทย

Abstract

This article aimed to analyze the Chinese rural economic reforms in 1980's because they were an important foundation of the People's Republic of China becoming an economic superpower. The rural economic reforms were implemented in three areas: the production system and institutional reform, the price systems reform, and the market and planning reform. Furthermore, there was also a reform of the township and village enterprises (TVEs) which emphasized reforms on the economic organizations and investment fund in the countryside. There were two conceptual frameworks for a reform implementation, such as that the TVEs should be a collaborative investment between the villagers and the local government organizations to create an opportunity for villagers to have entrepreneurial experiences and their potential development. More important, the objective of the Chinese rural economic reform was creating the rural entrepreneurs to advocate the changing environment and economic growth in the area of globalization. For the moment, the township and village enterprises were very important sectors of the Chinese economy.

Keywords : Reform, Economy system, China's rural economy

บทนำ

การปฏิรูประบบเศรษฐกิจและสังคมชนบทจีนในทศวรรษ 1980 มีเงื่อนไขแวดล้อมทางเศรษฐกิจสังคมไม่แตกต่างไปจากกลุ่มประเทศยุโรปตะวันออก กล่าวคือ ในช่วงปลายทศวรรษ 1970 และทศวรรษ 1980 จีนประสบปัญหาเศรษฐกิจในแทบทุกด้าน อาทิ การชะลอตัวของอัตราการเจริญเติบโตของรายได้ประชาชาติ การลดลงของความกระตือรือร้นของประชาชนในการสร้างสรรค์สังคมใหม่ ช่องว่างทางเศรษฐกิจและการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีระหว่างจีนกับประเทศตะวันตกที่ขยายกว้างมากขึ้น และสถานภาพของจีนที่ตกต่ำลงในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ ตลอดจนผลกระทบที่ได้รับจากการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจการเมืองของกลุ่มประเทศยุโรปตะวันออก ด้วยเหตุดังกล่าว

การประชุมเต็มคณะ คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนชุดที่ 11 ครั้งที่ 3 ระหว่างวันที่ 18-22 ธันวาคม ค.ศ. 1978 ณ มหานครปักกิ่ง จึงมีมติรับรองการปฏิรูประบบเศรษฐกิจตามแนวทางเศรษฐกิจสังคมนิยมการตลาด โดยเฉพาะการเปิดประตูสู่สังคมโลกและจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ อีกทั้งยังยืนยันว่า การปฏิรูประบบเศรษฐกิจและสังคมชนบทจีน ได้แก่ การปฏิรูประบบและองค์กรการผลิต การปฏิรูประบบราคาสผลผลิต การปฏิรูปตลาดและวางแผนการผลิต รวมทั้งการปฏิรูปวิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลและหมู่บ้าน ต้องดำเนินการอย่างจริงจัง ภายในระยะเวลาเพียง 38 ปี มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติของจีนก้าวกระโดดจาก 3.65 ล้านหยวนในปี ค.ศ. 1978 เป็น 70 ล้านล้านหยวน ในปี ค.ศ. 2016 ส่วนรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรในภูมิภาคตะวันตกก้าวกระโดดจาก 136 หยวนในปี ค.ศ. 1978 เป็น 16,868 หยวนในปี ค.ศ. 2015 บทความนี้จึงมุ่งวิเคราะห์แนวทางและประสบการณ์การปฏิรูปเศรษฐกิจและสังคมชนบทของพรรคคอมมิวนิสต์จีน โดยหวังว่าการวิเคราะห์นี้อาจเป็นบทสะท้อนถึงการพัฒนาเศรษฐกิจและสภาพการณ์ของสังคมชนบทไทยได้บ้าง

การปฏิรูปเศรษฐกิจและสังคมชนบทเอกลักษณ์จีน

การปฏิรูปเศรษฐกิจสังคมของจีน ไม่ได้ดำเนินไปตามแนวทางและรูปแบบของกลุ่มประเทศยุโรปตะวันออก ที่เน้นปฏิรูประบบบริหารจัดการองค์กรทางเศรษฐกิจ อาทิ การจัดการองค์กรทางอุตสาหกรรม การจัดวางบทบาทของรัฐกับผู้ประกอบการทางธุรกิจ และการปรับปรุงแบบการบริหารจัดการองค์กรธุรกิจ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม ตรงกันข้าม การปฏิรูปของจีนตั้งอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของจีนเอง อีกทั้งยังมองว่า ทิศทางการปฏิรูประบบเศรษฐกิจแบบยุโรปตะวันออก ไม่สอดคล้องกับเงื่อนไขปัจจัยพื้นฐานความเป็นจริงของเศรษฐกิจสังคมจีนประการแรก จีนเป็นประเทศกำลังพัฒนาและเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชาชนโดยส่วนใหญ่ไม่ใช่ชนชั้นกรรมาชีพที่ตั้งถิ่นฐานในเขตเมือง แต่เป็นชนชั้นกึ่งกรรมาชีพที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในชนบท ประการต่อมา ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์การเมืองของจีนยืนยันมาโดยตลอดว่า ในสงครามช่วงชิงอำนาจทางการเมืองนั้น ผู้นำแห่งรัฐที่มวลชนชาวนายอมรับให้การสนับสนุน ท้ายที่สุดแล้วย่อมเป็นผู้ชนะเสมอ พรรคคอมมิวนิสต์จีนจึงมุ่งปฏิรูปชนบทที่ล้าหลังยากจนเป็นลำดับแรก อาทิ มณฑลอานฮุยและซีอาน (เสฉวน) โดยมุ่งยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจและชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนาในพื้นที่ล้าหลังยากจนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนี้ ประวัติศาสตร์

พรรคคอมมิวนิสต์จีนยังชี้ให้เห็นว่า นับตั้งแต่ต้องถอยร่นออกจากเขตเมืองไปตั้งฐานที่มั่นอยู่ในเขตป่าเขาจึงกึ่ง ผู้นำและผู้ปฏิบัติงานพรรคคอมมิวนิสต์จีนตระหนักและยอมรับว่า "...ปัญหาสังคมจีนคือปัญหาชนบท ปัญหาชนบทคือปัญหาชาวนา ปัญหาชาวนาคือปัญหา 'ไม่มีที่ดินทำกิน...' (Wen Tiejun. 2001: 287) ประกอบกับลักษณะของสังคมจีนยังคงเป็นสังคมชนบท ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงดำรงชีพในภาคเกษตรกรรม การปฏิรูปเศรษฐกิจชนบทจึงมีความสำคัญเป็นอันดับแรก ขณะเดียวกัน ประสบการณ์ทางเศรษฐกิจเรื่องหนึ่งที่ตอกย้ำความสำคัญของสังคมชนบทคือ ในช่วงปี ค.ศ. 1963-65 พรรคคอมมิวนิสต์จีนมอบสิทธิการใช้ที่ดินให้แก่ครัวเรือนชาวนาที่เรียกว่า "แปลงการผลิตส่วนบุคคล" (自留地, ziliudi) เพื่อดำเนินการผลิต โดยผลผลิตที่ได้รับจากแปลงการผลิตนี้เป็นทรัพย์สินของครัวเรือน เมื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่ได้รับระหว่างแปลงการผลิตของครัวเรือนชาวนา กับแปลงการผลิตไร่่นารวมในขนาดพื้นที่ที่เท่ากันแล้ว ปรากฏว่าแปลงการผลิตของครัวเรือนมีประสิทธิภาพการผลิตมากกว่าแบบไร่่นารวม ด้วยเหตุนี้ พรรคคอมมิวนิสต์จีนจึงเห็นว่าการปฏิรูประบบเศรษฐกิจชนบท ควรปฏิรูประบบการผลิตของครัวเรือนในชนบทเป็นอันดับแรก โดยมีแนวทางสำคัญคือต้องมุ่งเพิ่มพลังการผลิตของครัวเรือนชาวนาและปฏิรูปภาคเกษตรกรรมก่อนภาคอุตสาหกรรม (Duan Zhongqiao. 2003: 1-5, Zhang Yuyan. 1988: 2-32, Lin Justin Yifu. 1989) ตั้งเสียมิ้งเห็นว่า การปฏิรูปเศรษฐกิจชนบทจีนควรดำเนินการใน 3 ปริณพทลหลัก ได้แก่ (1) การปฏิรูประบบและองค์กรการผลิต (2) การปฏิรูประบบราคาผลผลิต และ (3) การปฏิรูประบบตลาดและวางแผนการผลิต รวมทั้งการปฏิรูปวิสาหกิจตำบลและหมู่บ้าน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การปฏิรูประบบและองค์กรการผลิต

ในปี ค.ศ. 1949 เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนมีอำนาจเหนือดินแดนจีนแผ่นดินใหญ่ ขัปไสรัฐบาลพรรคสาธารณรัฐจีน (中国国民党, zhongguo guomindang) ไปตั้งมั่นอยู่ที่ไต้หวัน พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้เปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจสังคมจากแบบศักดินาเจ้าที่ดินเป็นแบบสังคมนิยมหรือระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนรวมศูนย์สั่งการจากส่วนกลาง ทรัพย์สินและปัจจัยการผลิต รวมทั้งกำลังแรงงานของผู้ใช้แรงงานทั้งหมดเป็นทรัพย์สินของรัฐหรือทรัพย์สินส่วนรวม พรรคคอมมิวนิสต์จีนกำหนดขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงนี้เป็น 5 ระยะคร่าว ๆ ได้แก่ ระยะที่หนึ่ง การปฏิรูปที่ดินปี ค.ศ. 1950-1951 หรือยึดที่ดินจากเจ้าที่ดินจัดสรรแบ่งปันให้ครัวเรือนชาวนาผู้เพาะปลูก ระยะที่สอง การจัดตั้งกลุ่มการผลิตหรือกลุ่มช่วยเหลือแรงงานซึ่งกันและกันปี ค.ศ. 1952-1954 ระยะที่สาม การจัดตั้งสหกรณ์

ผู้ผลิตขั้นต้นปี ค.ศ. 1955-1956 ระยะที่สี่ การจัดตั้งสหกรณ์ผู้ผลิตขั้นสูงหรือขั้นก้าวหน้าปี ค.ศ. 1957 และระยะสุดท้าย การจัดตั้งคอมมูนประชาชนปี ค.ศ. 1958 นั้นหมายความว่า ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1958 ถึงต้นทศวรรษ 1980 หรือก่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจและชนบทจีนปี ค.ศ. 1984 ระบบคอมมูนประชาชนหรือไรร่นารวมหมู่เป็นระบบและโครงสร้างเศรษฐกิจสังคมจีนทั่วประเทศ

โครงสร้างของระบบคอมมูนประชาชนหรือระบบไรร่นารวมหมู่แบ่งเป็น 3 ระดับ ประกอบด้วย ระดับกลุ่มการผลิต (生产队, shengchan dui) มีครัวเรือนสมาชิกในสังกัดประมาณ 20-30 หลังคาเรือน ระดับกองการผลิต (生产大队, shengchan dadui) มีกลุ่มการผลิตเป็นสมาชิกในสังกัดประมาณ 7-10 กลุ่ม และระดับคอมมูนประชาชน (人民公社, renmin gongshe) ที่มีกองการผลิตเป็นหน่วยงานสังกัดประมาณ 13-15 กอง ในปี ค.ศ. 1975 พรรคคอมมิวนิสต์จีนจัดตั้งกลุ่มการผลิตประมาณ 5,150,000 กลุ่ม กองการผลิตประมาณ 700,000 กอง และคอมมูนประชาชนประมาณ 52,000 คอมมูน (Wei Xiaoming. 1992 : 5-10) ในปี ค.ศ. 1976 เหมาเจอตงถึงแก่อสัญกรรมและแก๊งสี่คนหมดอำนาจนำในศูนย์กลางพรรคคอมมิวนิสต์จีน ระบบเศรษฐกิจการเมืองจีนได้เปลี่ยนแปลงไปอีกครั้ง ในปี ค.ศ. 1978 Deng เสี่ยวผิงหวนกลับคืนสู่ศูนย์กลางอำนาจ พร้อมกับดำเนินการปฏิรูประบบเศรษฐกิจการเมืองจีนตามแนวทางสังคมนิยมการตลาด (Socialism with Chinese Characteristics) โดยเปิดประเทศสู่สังคมโลกและจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกเพื่อรองรับการลงทุนจากต่างประเทศ ขณะเดียวกันก็กำหนดแนวคิดชี้้นำการพัฒนาประชาชาติจีนด้วยแนวคิดชี้นำสี่ทันสมัย ได้แก่ การเกษตรกรรม อุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการทหาร รวมทั้งการปฏิรูปเศรษฐกิจชนบท ได้แก่ การปฏิรูประบบและองค์กรการผลิต การปฏิรูประบบราคาผลผลิต การปฏิรูประบบตลาดและวางแผนการผลิต รวมทั้งการปฏิรูปวิสาหกิจตำบลและหมู่บ้าน

Deng เสี่ยวผิงเสนอว่า การปฏิรูปเศรษฐกิจชนบทควรเป็นการปฏิรูประบบการผลิตจากการผลิตตามแผนการผลิตที่รวมศูนย์สั่งการจากส่วนกลาง หรือการผลิตตามระบบคอมมูนประชาชนหรือไรร่นารวมหมู่เป็นการผลิตตามพันธสัญญาความรับผิดชอบโดยผู้ผลิต ซึ่งมีรูปแบบสัญญาแตกต่างกันไปตามลักษณะเฉพาะทางเศรษฐกิจสังคมในแต่ละท้องถิ่น การผลิตตามสัญญารับผิดชอบโดยผู้ผลิต หมายความว่า หน่วยการผลิตแต่ละหน่วย อาทิ หน่วยครัวเรือน หน่วยกลุ่มการผลิตขนาดเล็ก และหน่วยกลุ่มการผลิตอื่น ๆ ต้องดำเนินการผลิตให้ได้ผลผลิตตามสัญญาที่ลงนามไว้กับกองการผลิตหรือรัฐบาลท้องถิ่น หากหน่วยการผลิตใดสามารถผลิตได้ผลผลิตเกินจากที่กำหนดไว้ในสัญญา ผลผลิตส่วนเกินนั้น

ให้ถือเป็นทรัพย์สินของหน่วยการผลิตนั้น หน่วยการผลิตที่เป็นเจ้าของผลผลิตสามารถจำหน่ายแจกผลผลิตได้ ในช่วงต้นปี ค.ศ. 1984 ด้วยการพิจารณาเสถียรภาพทางการผลิตโดยเปรียบเทียบ ยกเว้นระบบสัญญาความรับผิดชอบการผลิตโดยครัวเรือนหรือสัญญาความรับผิดชอบการผลิตโดยครัวเรือน (household responsibility contract system or household responsibility system, HRS) แล้ว พรรคคอมมิวนิสต์จีนประกาศยกเลิกระบบการผลิตตามความรับผิดชอบแบบอื่นทั้งหมด ส่วนรายละเอียดของสัญญาความรับผิดชอบการผลิตโดยครัวเรือนแต่ละฉบับแตกต่างกันไปตามความเป็นจริงของภูมิภาค ธรรมชาติแวดล้อม และเอกลักษณ์ทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้ หากพิจารณาสาระสำคัญของสัญญาดังกล่าวแล้ว อาจจัดแบ่งได้ 3 แบบ ได้แก่ สัญญาการผลิตเฉพาะด้าน การผลิตทั่วไป และการผลิตตามโควตา โดยมีหลักการที่น่าสนใจ 2 ประการ ได้แก่ สิทธิการใช้ที่ดินของครัวเรือน และสิทธิตัดสินใจทางการผลิตและซื้อขายแลกเปลี่ยนผลผลิต

ประการแรก สิทธิการใช้ที่ดินของครัวเรือน แต่เดิมหรือก่อนการปฏิรูประบบเศรษฐกิจปี ค.ศ. 1978 ภายใต้แนวคิดชี้นำทางเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมซ้ายจัด หรือระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนสั่งการจากส่วนกลาง ปักจ้ยการผลิตทั้งหมด (อาทิ ทุน ที่ดิน แรงงาน และเทคโนโลยีทางการผลิต) เป็นทรัพย์สินส่วนรวมหรือทรัพย์สินของกองการผลิตและทรัพย์สินของรัฐ ครัวเรือนและเอกชนส่วนบุคคลไม่มีสิทธิครอบครองเป็นเจ้าของปักจ้ยการผลิต แม้แต่กำลังแรงงานของแต่ละบุคคลก็เป็นทรัพย์สินของกองการผลิตหรือทรัพย์สินของรัฐ แต่การปฏิรูปชนบทตามแนวคิดของเติ้งเสี่ยวผิงกลับตรงกันข้าม ครัวเรือนชาวนานอกจากมีสิทธิใช้ที่ดินของครัวเรือนแล้ว หากยังมีสิทธิถือครองหรือครอบครองและเป็นเจ้าของผลผลิตที่ผลิตจากที่ดินของครัวเรือนนั้นด้วย ในระยะแรกเริ่มของการปฏิรูปชนบท กองการผลิตหรือรัฐบาลท้องถิ่นแต่ละแห่งได้ให้สิทธิการใช้ที่ดินแก่ครัวเรือนชาวนาต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลาประมาณ 3-5 ปี แต่ผลกระทบที่ตามมาพบว่า เมื่อครัวเรือนชาวนามีสิทธิใช้ที่ดินในระยะเวลานาน พวกเขามักจะเลยไม่ค่อยใส่ใจบำรุงรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินให้เหมาะสมกับการเพาะปลูก เสถียรภาพทางการผลิตหรือผลผลิตที่ได้รับในแต่ละปีอยู่ในลักษณะถดถอยเชิงสัมพัทธ์กับระยะเวลาการใช้ที่ดิน เพื่อแก้ไขปัญหาเสถียรภาพการผลิตที่เกิดขึ้นจากระยะเวลาการถือครองที่ดินของครัวเรือนชาวนาสั้นเกินไป ในปี ค.ศ. 1984 รัฐบาลท้องถิ่นทั่วประเทศจึงขยายระยะเวลาให้ครัวเรือนชาวนามีสิทธิใช้ที่ดินเป็นเวลา 15 ปี ต่อมาในปี ค.ศ. 1986 เพื่อแก้ไขปัญหาประสิทธิภาพและเสถียรภาพทางการผลิตอย่างแท้จริง

คณะกรรมการการถาวรประจำสภาประชาชนแห่งชาติชุดที่ 9 สมัยประชุมที่ 16 (Standing Committee of the National People's Congress of P.R. China) ได้ตราบัญญัติการจัดการที่ดินแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1986 บังคับใช้ทั่วประเทศ สาระสำคัญของมาตรา 14 แห่งบัญญัตินี้กำหนดให้ชาวนามีสสิทธิการใช้ที่ดินติดต่อกันเป็นระยะเวลา 30 ปี

จุดมุ่งหมายของการตราบัญญัติการจัดการที่ดินฉบับนี้คือการปฏิรูปที่ดิน ความหมายของการปฏิรูปที่ดินตามบัญญัตินี้ไม่ใช่การปฏิรูปที่ดินเพื่อลดช่องว่างฐานะความเป็นอยู่ของประชาชน หรือแก้ไขปัญหาลำโพงทางเศรษฐกิจสังคม แต่มุ่งเน้นจัดสรรหรือแจกจ่ายที่ดินให้ชาวนามีอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยยึดหลักพิจารณาพื้นที่หรือขนาดการถือครองที่ดินจากกำลังแรงงาน หรือขีดความสามารถในการใช้แรงงานในการผลิตของแต่ละครัวเรือนเป็นหลัก กล่าวอีกอย่างหนึ่ง ขนาดของพื้นที่ที่ได้รับการจัดสรร หรือขนาดที่ดินที่ครัวเรือนมีสิทธิการใช้เพื่อการผลิตไม่ได้ขึ้นอยู่กับหน่วยครัวเรือน หากขึ้นอยู่กับกำลังแรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก ถ้าครัวเรือนใดมีกำลังแรงงานในครัวเรือนมาก ขนาดพื้นที่ที่ได้รับการจัดสรรหรือสิทธิในการใช้ที่ดินก็จะมีขนาดใหญ่ตามจำนวนกำลังแรงงานในครัวเรือนนั้น (Zhi Xiaohu. 2006 : 361-364, Wu Henry X. 1997: 4-18) ประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือ สถานภาพทางกฎหมายเกี่ยวกับที่ดินในเขตพื้นที่ชนบท ซึ่งต้องเข้าใจเป็นเบื้องต้นก่อนว่า ชาวนาหรือครัวเรือนชาวนามิใช่เจ้าของที่ดินหรือไม่มีบุริมสิทธิในที่ดิน หรือที่ดินมิใช่ทรัพย์สินของเอกชนส่วนบุคคล สิทธิการถือครองที่ดินของครัวเรือนชาวนามิคือ "สิทธิการใช้" (usufruct rights) ซึ่งมีระยะเวลาการถือครองหรือสิทธิการใช้ที่ดินในระยะเวลาที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น โดยปกติ รัฐบาลประชาชนระดับตำบลและอำเภอในแต่ละท้องถิ่นมักให้สิทธิการใช้ที่ดินแก่ครัวเรือนชาวนามิในระยะเวลาไม่เกิน 30 ปี ซึ่งเป็นไปตามกฎหมายการจัดการที่ดินแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1986 แก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2004 มาตรา 8 มาตรา 9 และมาตรา 10 ที่บัญญัติไว้ว่า "...ที่ดินเป็นทรัพย์สินของรัฐ และทรัพย์สินส่วนรวมขององค์กรทางเศรษฐกิจของชาวนามิ โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้บริหารจัดการที่ดินของแต่ละหมู่บ้าน มาตรา 11 รัฐบาลประชาชนอำเภอเป็นผู้ควบคุมและลงทะเบียนเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน..." ตามข้อกำหนดที่ระบุไว้ในกฎหมายที่ฉบับนี้ เอกชนส่วนบุคคลจึงไม่มีบุริมสิทธิในที่ดิน หรือไม่มีสิทธิจำหน่ายจ่ายโอนที่ดินทั้งในเขตชนบทและชานเมือง แต่ในช่วงกลางทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา เนื่องจากความต้องการที่อยู่อาศัยของประชาชนในเขตเมืองขยายตัว ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมในพื้นที่ชานเมืองถูกปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่อยู่อาศัย ส่งผลให้เกิดความตึงเครียดระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นกับชาวนามิในเขตชานเมืองทั่วประเทศ โดยเฉพาะเขตชานเมืองของเมืองเอกในมณฑลต่าง ๆ ทั่วทั้งประเทศ

ประการที่สอง สิทธิตัดสินใจทางการผลิตและซื้อขายแลกเปลี่ยนผลผลิต ในช่วงก่อนปี ค.ศ. 1978 ระบบเศรษฐกิจยังเป็นแบบรวมศูนย์สั่งการจากส่วนกลาง คราวเรือนชาวนาในฐานะหน่วยการผลิตระดับกลุ่มต้องผลิตตามข้อกำหนดของกองการผลิตหรือรัฐบาลท้องถิ่น แต่ภายหลังการปฏิรูปเศรษฐกิจชนบทแล้ว หากหน่วยการผลิตระดับครัวเรือนสามารถผลิตได้ผลผลิตมากกว่าที่กำหนดไว้สัญญา ครัวเรือนนั้นมีสิทธิซื้อขายแลกเปลี่ยนผลผลิตนั้นได้มูลค่าผลผลิตที่เกิดจากการซื้อขายแลกเปลี่ยนผลผลิตนั้น ไม่ใช่ทรัพย์สินของกองการผลิต ไม่ใช่ทรัพย์สินส่วนรวมอีกต่อไป แต่เป็นทรัพย์สินของครัวเรือน นอกจากนี้ รัฐบาลยังเปิดโอกาสให้ครัวเรือนสามารถตัดสินใจในการผลิตมากขึ้น ระบายเท่าที่ครัวเรือนผลิตให้ได้ผลผลิตตามที่กำหนด หรือตามปริมาณที่ระบุไว้ในสัญญา ครัวเรือนมีสิทธิตัดสินใจว่า ตนเองต้องการผลิตอะไร แบบไหน อย่างไร

การปฏิรูประบบราคาสินค้า

ระบบราคาซื้อขายผลผลิตพืชหลักของรัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์จีนยุคก่อนการปฏิรูป ค.ศ. 1980 จำแนกเป็น 2 แบบ คือ (1) ราคาในโควตาหรือราคาซื้อขายที่กำหนดไว้ในสัญญา และ (2) ราคานอกโควตาหรือราคาซื้อขายที่ไม่ได้กำหนดไว้ในสัญญา ระบบการซื้อขายแบบเก่ามีปัญหาสำคัญคือ ราคาซื้อขายที่กำหนดไว้ในโควตามักต่ำกว่าราคาขายนอกโควตา ความแตกต่างของราคาซื้อขายนี้ทำให้ครัวเรือนชาวนาหลีกเลี่ยงการปลูกพืชตามโควตาที่หน่วยงานของรัฐกำหนด ส่งผลให้เกิดปัญหาขาดแคลนธัญพืชอาหารทั่วทั้งประเทศ ด้วยจุดมุ่งหมายส่งเสริมให้ครัวเรือนชาวนาเพิ่มผลผลิตธัญพืชอาหารให้มากขึ้น ในปีการผลิต ค.ศ. 1978-79 รัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ปฏิรูประบบราคาผลผลิตโดยกำหนดราคาในโควตา ธัญพืชและพืชอาหารหลักทุกชนิดเพิ่มสูงขึ้น แต่ไม่ใช่การเพิ่มแบบเหมารวม หากแต่เพิ่มขึ้นในอัตราที่แตกต่างกัน ได้แก่ เมล็ดธัญพืชเพิ่มขึ้นร้อยละ 20.9 พืชน้ำมันร้อยละ 23.9 ผักยั่วร้อยละ 17 อ้อย ร้อยละ 21.9 โดยเฉลี่ยราคาผลผลิตพืชหลักเพิ่มขึ้นร้อยละ 17.1 ส่วนราคาผลผลิตนอกโควตาที่ซื้อขายกันในระบบตลาด โดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 40.7 ซึ่งเป็นการเพิ่มขึ้นมากกว่าราคาจัดซื้อของรัฐเป็นจำนวนเท่าตัว

ในขณะเดียวกัน ราคาขายปลีกอาหารบริโภคในชีวิตประจำวันก็เพิ่มขึ้นในอัตราที่แตกต่างกันไปเช่นกัน อาทิ ในปี ค.ศ. 1979 ราคาขายปลีกเนื้อหมูเพิ่มขึ้นร้อยละ 33 ไก่ร้อยละ 32 ปลาร้อยละ 33 ภายใต้เงื่อนไขที่ค่าครองชีพเพิ่มสูงขึ้นนี้ รัฐบาลต้องจ่ายเงินอุดหนุนให้ครัวเรือนที่ตั้งถิ่นฐานในเขตเมืองประมาณ 5-8 หยวนต่อเดือน เฉพาะปี ค.ศ. 1984 รัฐบาลต้องจ่ายเงินอุดหนุนค่าครองชีพให้แก่คนกลุ่มนี้ประมาณ 37,000 ล้านหยวน เนื่องจากราคาผลผลิตพืชหลักทางการเกษตรระหว่างราคาในโควตากับราคาในระบบตลาด

แตกต่างกันค่อนข้างมาก เพื่อแก้ไขปัญหาการระบายจ่ายของรัฐและเพื่อเพิ่มบทบาทของกลไกตลาดในระบบเศรษฐกิจ ในช่วงต้นทศวรรษ 1980 รัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ปฏิรูประบบราคาในโควตาด้วยการยกเลิกแบบค่อยเป็นค่อยไป และคาดหมายว่าระบบราคาผลผลิตธัญพืชอาหารต้องเป็นไปตามราคาจริงของตลาด ได้แก่ ฝ้ายยกเลิกในปี ค.ศ. 1984 และธัญพืชอาหารยกเลิกในปี ค.ศ. 1985 ในระยะแรกของการยกเลิกระบบราคาผลผลิตการเกษตรที่จัดซื้อโดยรัฐนั้น หลักคิดในการกำหนดราคาผลผลิตในโควตาแบบใหม่ให้ใช้ราคาตามสัญญาที่ตกลงร่วมกันระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นกับครัวเรือนผู้ผลิตราคาที่ตกลงร่วมกันตามสัญญานี้ต้องเป็นราคากลางถัวเฉลี่ยระหว่างราคาในโควตากับราคานอกโควตา ขณะเดียวกัน รัฐบาลท้องถิ่นแต่ละแห่งก็เปิดโอกาสให้แต่ละท้องถิ่นจัดตั้ง "ตลาดนัด" เพื่อซื้อขายผลผลิตของครัวเรือนในแต่ละท้องถิ่นด้วย โดยแนวทางเช่นนี้ในช่วงปลายทศวรรษ 1980 ระบบราคาผลผลิตธัญพืชอาหารและผลผลิตพืชหลัก อาทิ ฝ้าย อ้อย และพืชน้ำมัน รวมทั้งราคาเนื้อสัตว์ และผลิตภัณฑ์จากสัตว์น้ำ ที่เป็นราคาในโควตากับราคารนอกโควตาก็ค่อยๆ เข้าสู่จุดดุลยภาพและสมดุลกันทั้งระบบ ในที่สุดรัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็ประกาศยกเลิกระบบราคาในโควตาทั้งหมด โดยปล่อยให้ระบบตลาดเป็นกลไกกำหนดราคาผลผลิตธัญพืชอาหารและพืชหลักทางการเกษตร รวมทั้งราคาเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์จากสัตว์น้ำ ยิ่งกว่านั้น กลไกการตลาดยังกลายเป็นเครื่องมือขึ้นำการตัดสินใจเลือกเพาะปลูกพืชแต่ละชนิดของครัวเรือนชาวนาแต่ละครัวเรือนด้วย

การปฏิรูประบบตลาดและวางแผนการผลิต

การปฏิรูประบบตลาดและวางแผนการผลิตเป็นองค์ประกอบสำคัญของการปฏิรูประบบเศรษฐกิจและสังคมชนบทของสาธารณรัฐประชาชนจีน กล่าวคือ ในช่วงปี ค.ศ. 1952-1978 ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของจีนเป็นแบบวางแผนรวมศูนย์สั่งการจากส่วนกลาง (centrally planned economy) มุ่งเน้นพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก อาทิ อุตสาหกรรมรถยนต์ อู่ต่อเรือ อุตสาหกรรมเหล็กและอุตสาหกรรมปิโตรเคมี การพัฒนาประชาชนติของจีนในช่วงนี้ดำเนินไปตามแบบการพัฒนาเศรษฐกิจของสตาลิน หรือที่เรียกว่า "ตัวแบบสตาลิน" หรือกล่าวอีกในแง่หนึ่ง รัฐบาลกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนวางแผนกำหนดให้เมืองเอกหรือเมืองหลักของแต่ละมณฑล เป็นศูนย์กลางการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมตามแผนงานและเป้าหมายตามที่รัฐบาลกลางกำหนดภายใต้ยุทธศาสตร์ ดังกล่าวนี้ คอมมูนประชาชน กองการผลิตและกลุ่มการผลิตในชนบทถูกกำหนดภาระหน้าที่ให้ผลิตธัญพืชและพืชผักอาหาร รวมทั้งเนื้อสัตว์ป้อนสู่ภาคเมือง หรือการผลิตในภาคอุตสาหกรรม กล่าวอีกแง่หนึ่ง การผลิตภาคเกษตรกรรมถูกกำหนดให้สนับสนุนการผลิตภาคอุตสาหกรรม

โดยมีแนวคิดการผลิตธัญพืชให้เพียงพอสำหรับตนเองเป็นกรอบแนวทางปฏิบัติ นั้นหมายความว่า การผลิตภาคเกษตรกรรมต้องผลิตให้เพียงพอต่อความต้องการบริโภคของผู้บริโภคทั้งหมด อย่างไรก็ตาม ทั้ง ๆ ที่ความต้องการเมล็ดธัญพืชเพื่อบริโภคขยายตัวเพิ่มขึ้น แต่ระบบการผลิตของคอมมูนประชาชน โดยหน่วยการผลิตระดับกลุ่มการผลิตไม่ได้เพิ่มผลผลิตหรือเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตตามแผนที่รัฐบาลกลางตั้งเป้าหมายไว้ ส่งผลให้เมล็ดธัญพืชอาหารไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภค แม้คอมมูนประชาชนพยายามขยายพื้นที่เพาะปลูกมากขึ้นกว่าเดิม แต่ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาภาวะขาดแคลนเมล็ดธัญพืชภายในประเทศได้ จนรัฐบาลกลางต้องนำเข้าเมล็ดธัญพืชจากต่างประเทศ (Tan xiaobing. 1998 : 39-47)

ในช่วงต้นทศวรรษ 1980 รัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์จีนจึงปฏิรูประบบตลาดและวางแผนการผลิตภาคเกษตรในชนบท โดยค่อยๆ ปลดปล่อยกลไกตลาดขยายบทบาทขึ้นนำการผลิตพืชอาหารของครัวเรือนชาวนา โดยเฉพาะการเพาะปลูกธัญพืชอาหารตามสัญญาความรับผิดชอบการผลิตโดยครัวเรือน นับแต่นั้นเป็นต้นมา ผลผลิตเมล็ดธัญพืชอาหารก็ค่อย ๆ เพิ่มขึ้นมากขึ้น กล่าวคือ ในปี ค.ศ. 1981 สามารถผลิตได้ประมาณ 325 ล้านตัน ปี ค.ศ. 1982 ผลิตได้ 354 ล้านตัน ปี ค.ศ. 1983 ผลิตได้ 387 ล้านตัน พอถึงปี ค.ศ. 1984 ผลิตได้ 407 ล้านตัน ต่อมาในปี ค.ศ. 1985 พรรคคอมมิวนิสต์จีนจึงยกเลิกระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนสั่งการจากส่วนกลางในภาคการผลิตในพื้นที่ชนบททั้งหมด และปล่อยให้กลไกการตลาดมีบทบาทขึ้นนำการตัดสินใจในการผลิตและกระจายผลผลิต การเกษตรของชาวนาทั้งระบบ (Lin, Justin Yifu. 1989 : 2-23) การปฏิรูบนี้นำไปสู่ข้อเท็จจริงสำคัญประการหนึ่งคือ การลดลงของพื้นที่เพาะปลูกธัญพืชอาหาร แต่เพิ่มพื้นที่เพาะปลูกพืชเงินสด อาทิ ในปี ค.ศ. 1984 พื้นที่เพาะปลูกพืชเงินสดมีอยู่ประมาณร้อยละ 13.4 ต่อมาในปี ค.ศ. 1985 เพิ่มขึ้นเป็นประมาณร้อยละ 15.6 นั้นหมายความว่าครัวเรือนชาวนาในชนบทมีรายได้เพิ่มมากขึ้น แต่ในช่วงเวลาอย่างน้อยที่สุดคือในช่วงทศวรรษที่ 1980 และทศวรรษ 1990 ชาวนาในชนบทจึงกลับประสบความลำบากยากจนไม่แตกต่างไปจากช่วงที่ผ่านมา เพราะว่าครัวเรือนชาวนาทั่วทั้งประเทศถูกจัดเก็บภาษีค่าธรรมเนียมต่าง ๆ (税费, shuifei) ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรจากรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น ภาษีและค่าธรรมเนียมสารพัดประเภทนี้จึงถูกเรียกว่า "ภาระชาวนา" (农民负担, nongmin fudan) ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมระหว่างเมืองกับชนบทหรือระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับเกษตรกรรมจนต้องปฏิรูปอีกครั้งในช่วงต้นทศวรรษ 2000 (Li Xiande. 2003: 47-74)

การปฏิรูปวิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลและหมู่บ้าน

ในช่วงต้นทศวรรษ 1980 เนื่องจากเผชิญกับวิกฤติการณ์ในภาคการผลิตอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม พรรคคอมมิวนิสต์จีนจึงต้องมุ่งแก้ไขวิกฤติปัญหาดังกล่าวอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะการปฏิรูปวิสาหกิจอุตสาหกรรมคอมมูนประชาชน-กองการผลิต การปฏิรูปนี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งเศรษฐกิจสังคมโดยรวมและภาคการผลิตในหมู่บ้านชนบท การปฏิรูปดังกล่าวดำเนินตามคำขวัญว่า "...ก้าวเดินออกจากท้องทุ่ง แต่ไม่ออกจากชนบท มุ่งหน้าสู่โรงงาน แต่ไม่ย่างเท้าเข้าสู่เมือง..." (离土不离乡, 进厂不进城, litu bu lixiang jinchang bu jincheng)... หมายความว่า การปฏิรูปวิสาหกิจอุตสาหกรรมคอมมูน-กองการผลิตต้องมุ่งหมายให้ชาวนาวัยแรงงานมีทางเลือกในการทำงานนอกภาคเกษตรกรรม โดยไม่ต้องอพยพออกจากชนบทไปทำงานทำในเขตเมือง อีกทั้งยังมุ่งหวังถึงการกระจายรายได้และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างเมืองกับชนบท หรือระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับภาคเกษตรกรรม วิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลและหมู่บ้านไม่ได้กำหนดเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หากแต่ครอบคลุมทั้งอุตสาหกรรมการเกษตร การก่อสร้าง การค้า และการคมนาคมขนส่ง พรรคคอมมิวนิสต์จีนคาดหวังว่า การปฏิรูปนี้จะนำมาซึ่งการลดลงของจำนวนแรงงานอพยพจากพื้นที่ชนบทเข้าสู่เมือง จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการปฏิรูปวิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลและหมู่บ้านคือ การเปลี่ยนระบบและโครงสร้างวิสาหกิจอุตสาหกรรมคอมมูน-กองการผลิตเป็นวิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลและหมู่บ้าน (乡镇企业, xiangzhen qiye) กล่าวคือ วิสาหกิจอุตสาหกรรมคอมมูน-กองการผลิตดำเนินการมาตั้งแต่ยุคกั๋วกระโดดใหญ่ (ค.ศ. 1958-1960) ซึ่งเป็นการนำเอาการผลิตภาคอุตสาหกรรมเข้าสู่สังคมชนบทเป็นครั้งแรก แต่เนื่องจากการประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมดังกล่าวอยู่ภายใต้ระบบการผลิตแบบรวมศูนย์วางแผนสั่งการจากส่วนกลาง อีกทั้งยังเป็นความรับผิดชอบของคอมมูนประชาชนหรือกองการผลิต การประกอบกิจการดังกล่าวจึงประสบปัญหาทั้งในแง่ประสิทธิภาพและเสถียรภาพทางการผลิต จนส่งผลกระทบต่อระบบและโครงสร้างทางเศรษฐกิจโดยรวม

ในปี ค.ศ. 1984 วิสาหกิจอุตสาหกรรมคอมมูน-กองการผลิตถูกปฏิรูปตามรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยวิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลและหมู่บ้านที่ให้ความสำคัญว่า "วิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลและหมู่บ้านเป็นองค์กรทางเศรษฐกิจ และการลงทุน การประกอบการวิสาหกิจอุตสาหกรรมนี้ ต้องเป็นการลงทุนที่เป็นความร่วมมือกันระหว่างครัวเรือนชาวนาในหมู่บ้านชนบท หรือครัวเรือนชาวนาที่มีภูมิลำเนาในชนบทแต่ละท้องถิ่น จุดมุ่งหมายหลักของการประกอบการวิสาหกิจอุตสาหกรรมหมู่บ้านและตำบลนี้ ต้องเป็นไปเพื่อสนับสนุน

การผลิตภาคเกษตรกรรมเท่านั้น" (Fu Xiaolan and Vudayagiri N. Balasubramanyam. 2003: 27-46, Chenggang Xu. 2008: 1-22) ตามคำจำกัดความที่กล่าวมานี้ การประกอบ การวิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลและหมู่บ้านจึงเป็นเรื่องของการร่วมทุนระหว่างครัวเรือน ขวานากับขวานาด้วยกัน หรือครัวเรือนขวานากับกองการผลิต หรือรัฐบาลท้องถิ่น ขณะเดียวกัน การประกอบการวิสาหกิจอุตสาหกรรมก็ต้องสนับสนุนการผลิตภาคเกษตรด้วย ดังนั้น วิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลและหมู่บ้านยุคแรกจึงเป็นการประกอบกิจการ อุตสาหกรรมต่างๆ อาทิ การถลุงเหล็ก การผลิตเหล็กกล้า ปูนซีเมนต์ ปุ๋ยเคมี การผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ โรงงานน้ำตาล และโรงงานผลิตเครื่องมือการเกษตร ในยุคต่อมา เมื่อ พรรคคอมมิวนิสต์จีนประกาศใช้นโยบายเปิดประตูสู่สังคมโลกและจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ ชายฝั่งทะเลตะวันออก วิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลและหมู่บ้านจึงประกอบกิจการ อุตสาหกรรมที่หลากหลายประเภทมากกว่าเดิม อาทิ เครื่องใช้ไฟฟ้าเทคโนโลยียานยนต์และ คอมพิวเตอร์ นักวิชาการบางคนเห็นว่า วิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลและหมู่บ้านคือ กระดูกสันหลังของระบบเศรษฐกิจจีน (Y, Fan. And N Chen and D.A. Kirby. 1996 : 71-76, Sanson, Esther M. 2008 : 14-17)

อย่างไรก็ดี การวิเคราะห์อธิบายและทำความเข้าใจวิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลและ หมู่บ้านของจีนด้วยมุมมอง แนวคิด และประสบการณ์แบบเสรีนิยมการตลาดเป็นเรื่อง ยุ่งยากอยู่ไม่น้อย เพราะกรอบการมองและอธิบายวิเคราะห์ปัญหาเศรษฐกิจด้วยแนวคิด เศรษฐกิจเสรีนิยมการตลาด ที่มองและเชื่อว่า รัฐไม่ควรแทรกแซงระบบเศรษฐกิจและ การประกอบการในภาคการผลิตอุตสาหกรรม สภาพการณ์ของระบบเศรษฐกิจควรปล่อยให้ เป็นไปตามระบบและกลไกตลาด ส่วนผู้ประกอบการวิสาหกิจอุตสาหกรรมก็ควรเป็น บริษัทเอกชนหรือเอกชนส่วนบุคคลเท่านั้น ส่วนกลไกตลาดควรเป็นกลไกชั้นนำภาคการผลิต หรือการตัดสินใจในภาคการผลิตของระบบเศรษฐกิจทั้งหมด แต่วิสาหกิจอุตสาหกรรม หมู่บ้านและตำบลของจีน กลับไม่ได้เป็นไปตามหลักคิดที่กล่าวมานี้ เพราะเอกชนส่วนบุคคล ไม่สามารถเป็นเจ้าของผู้ประกอบการวิสาหกิจอุตสาหกรรมได้ หากแต่ต้องเป็นการร่วมทุน ในหมู่ครัวเรือนขวานาในชนบท หรือครัวเรือนขวานากับรัฐบาลท้องถิ่น ขณะเดียวกัน การตัดสินใจในภาคการผลิตก็ไม่ได้เป็นไปตามความต้องการของตลาด แต่เป็นการผลิต ภายใต้งบประมาณของวัตถุประสงค์และคำสั่งของรัฐบาลท้องถิ่น วิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลและ หมู่บ้านจึงเป็นภาคการผลิตอุตสาหกรรมที่รัฐชี้แนะและแทรกแซงการตัดสินใจในการผลิต ตั้งแต่ขั้นเริ่มต้น

ประเด็นสำคัญ การประกอบการวิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลและหมู่บ้าน ต้องเป็นการประกอบการแบบเจ้าของร่วม ซึ่งอาจเป็นเจ้าของร่วมกันระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นและครัวเรือนชาวนา หรือระหว่างครัวเรือนชาวนากับครัวเรือนชาวนาในท้องถิ่นเดียวกันด้วยเหตุนี้ การทำความเข้าใจรูปแบบวิสาหกิจตำบลและหมู่บ้านจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจประเด็นพื้นฐานสำคัญ 2 เรื่อง ได้แก่ โครงสร้างการบริหารปกครอง และรูปแบบหรือประเภทของผู้ประกอบการทางธุรกิจของจีน โดยมีรายละเอียด กล่าวคือ

ประการแรก โครงสร้างการบริหารปกครองของจีน ประเด็นนี้ต้องเข้าใจเป็นเบื้องต้นก่อนว่า แม้จีนมีระบบการเมืองการปกครองแบบพรรคการเมืองพรรคเดียวคือ พรรคคอมมิวนิสต์จีน แต่โครงสร้างการบริหารปกครองประเทศกลับไม่ได้รวมศูนย์อำนาจ แต่เป็นแบบแบ่งปันอำนาจไปสู่ท้องถิ่นแต่ละระดับที่หลากหลายรูปแบบ หน่วยบริหารปกครองที่เรียกว่า "รัฐบาลประชาชน" ถูกจัดตั้งขึ้นทั้งในระดับชาติ มณฑลหรือเขตปกครองตนเอง มหานคร นคร จังหวัด อำเภอ และตำบลหรือเทศบาล รัฐบาลกลางรับผิดชอบบริหารปกครองประเทศ การต่างประเทศ ส่วนรัฐบาลระดับอื่นนอกเหนือจากรัฐบาลกลางถือเป็นรัฐบาลประชาชนระดับท้องถิ่นที่มีหน้าที่บริหารปกครองท้องถิ่นนั้นๆ ส่วนโครงสร้างการบริหารปกครองของรัฐบาลท้องถิ่นแต่ละระดับ ไม่แตกต่างจากโครงสร้างการบริหารปกครองระดับชาติ ประกอบด้วย ฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ และสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีน (Martin, Michel F. 2010 : 1-20, Lun, Jon and Maria Lalic. Ben Smith. Claire Taylor. 2006 : 7-45) อีกทั้งยังมีสิทธิอำนาจเป็นผู้ประกอบการทางธุรกิจอุตสาหกรรมด้วย

ประการที่สอง รูปแบบหรือประเภทของผู้ประกอบการวิสาหกิจ เรื่องนี้มีความยุ่งยากต่อการอธิบายและทำความเข้าใจด้วยกรอบแนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรี อาทิ โครงสร้างความเป็นเจ้าของกิจการ หากพิจารณาตามหลักการพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจตลาดเสรีแล้ว แน่นอนว่า เอกชนส่วนบุคคลคือผู้ประกอบการและเป็นเจ้าของกิจการวิสาหกิจอุตสาหกรรม รวมทั้งกิจการทางธุรกิจนั้นในทุกด้าน แต่การประกอบการวิสาหกิจอุตสาหกรรมและระบบการบริหารจัดการธุรกิจของจีนไม่ได้เป็นไปตามหลักการนี้ บริษัทบางแห่งบริหารดำเนินกิจการไม่แตกต่างจากธุรกิจเอกชน แต่รัฐบาลเป็นเจ้าของกิจการ อาทิ โรงงานยาสูบ บางบริษัทดำเนินการทางธุรกิจแบบเอกชนโดยพฤตินัย แต่ในทางนิตินัยกลับมีรัฐบาลท้องถิ่นเป็นเจ้าของ แม้นักวิชาการบางคนได้จัดแบ่งประเภทธุรกิจของจีนเป็นธุรกิจที่ประกอบการโดยรัฐและไม่ใช้รัฐ ซึ่งสามารถใช้เป็นกรอบคิดแบบง่ายๆ ใน

การพิจารณากระบวนการกิจการค้าของจีน แต่การจัดแบ่งแบบนี้ก็ไม่สามารถอธิบายระบบธุรกิจที่มีอยู่จริงในสังคมจีน และลักษณะเฉพาะของการประกอบการทางธุรกิจของจีนได้ โดยเฉพาะการถือครองหุ้นร่วมและไขว้กันไปมาระหว่างรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ อาทิ สำนักงานตำรวจท้องถิ่น กรมทหารท้องถิ่น และเอกชนผู้ประกอบการในแต่ละท้องถิ่น ความยุ่งยากซับซ้อนนี้ทำให้ไม่สามารถจำแนกแยกแยะได้อย่างเด่นชัดว่าเจ้าของผู้ประกอบการวิสาหกิจนั้นเป็นรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น หน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนส่วนบุคคล ดังกรณีบริษัทป๋อาน้ำร้อนต้าชิง และบริษัทป๋อาน้ำร้อนต้ากัง ซึ่งเป็นบริษัทน้ำมันขนาดใหญ่ของจีนและดำเนินการแบบธุรกิจเอกชน

บริษัทป๋อาน้ำร้อนต้าชิงมีบริษัทปิโตรไลนาจำกัด เป็นผู้ประกอบการทางธุรกิจ ส่วนกลุ่มบริษัทป๋อาน้ำร้อนต้ากังมีบริษัทโซนาเนชั่นแนลปิโตรเลียม เป็นผู้ประกอบการ แต่ทั้งบริษัทปิโตรไลนาและบริษัทโซนาเนชั่นแนลปิโตรเลียม ต่างเป็นบริษัทลูกของบริษัทอุตสาหกรรมเงินภาคเหนือ ซึ่งเป็นบริษัทยักษ์ใหญ่ด้านการผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์ด้านการทหารของจีน ประเด็นสำคัญบริษัทอุตสาหกรรมเงินภาคเหนือนี้ เป็นบริษัทที่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลและบริหารจัดการโดยรัฐบาลกลาง หรือที่สาธารณชนชาวจีนเรียกว่า "สภาแห่งรัฐ" (State Council) หรืออาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่าสภาแห่งรัฐหรือรัฐบาลกลางเป็นเจ้าของและผู้ประกอบการบริษัทแห่งนี้ ทำนองเดียวกัน บริษัทเอสเอไอซีมอเตอร์ ที่มีบริษัทตลาดหลักทรัพย์ช่างไห่ถือหุ้นร้อยละ 30 ส่วนจำนวนหุ้นที่เหลืออีกร้อยละ 70 ถือครองโดยกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมยานยนต์ช่างไห่ แต่ทั้งบริษัทตลาดหลักทรัพย์ช่างไห่และบริษัทอุตสาหกรรมยานยนต์ช่างไห่ ต่างเป็นบริษัทที่รัฐบาลประชาชนมหานครช่างไห่เป็นเจ้าของและผู้ประกอบการ ดังนั้น การที่จะระบุหรือสรุปอย่างชัดเจนว่า บริษัทป๋อาน้ำร้อนต้าชิง บริษัทป๋อาน้ำร้อนต้ากัง และบริษัทเอสเอไอซีมอเตอร์เป็นบริษัทเอกชนก็ดูเหมือนไม่ถูกต้อง

ในทางกลับกัน หากจะระบุอย่างชัดเจนอีกว่า บริษัททั้งสามแห่งนี้เป็นรัฐวิสาหกิจ (State Owned Enterprises, SOEs) ก็ไม่น่าจะถูกต้องตรงตามข้อเท็จจริง ดังนั้น การวิเคราะห์หรืออธิบายทำความเข้าใจ ตลอดจนจัดจำแนกประเภทวิสาหกิจอุตสาหกรรมหรือรัฐวิสาหกิจจีนจึงค่อนข้างลำบาก อีกทั้งยังไม่แน่นอนนักที่จะใช้มุมมองแบบเศรษฐกิจการตลาดวิเคราะห์หรืออธิบายข้อเท็จจริงและระบบบริหารจัดการองค์กรธุรกิจเหล่านั้น

ตามข้อเท็จจริงที่กล่าวมานี้ การพิจารณาวิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลและหมู่บ้านของจีนจึงยากเป็นอย่างยิ่งที่จะระบุให้ชัดเจนได้ว่า วิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลและหมู่บ้านเป็นวิสาหกิจอุตสาหกรรมของรัฐหรือเอกชน ดังกรณีตัวอย่างโรงงานอุตสาหกรรมตู้เย็น

แม่น้ำเพิร์ล (Pearl River Refrigerator Factory) ของกลุ่มบริษัทไชน่าเคิลอง (China Kelon Group) ซึ่งเป็นที่รับทราบกันโดยทั่วไปว่าเป็นวิสาหกิจอุตสาหกรรมของรัฐบาลท้องถิ่น เมืองหรงฉี (Rongqi County) ในทางพฤตินัย วิสาหกิจอุตสาหกรรมนี้ดำเนินกิจการในรูปแบบของบริษัทเอกชนทุกประการ นับตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง ซึ่งดำเนินการโดยหวัง กั๋วต้วน (Wang Guoduan) เจ้าของโรงงานผลิตชิ้นส่วนวิทยุสำหรับส่งออกให้แก่โรงงานหลักในฮ่องกง โดยเขาสังเกตเห็นว่า เพื่อนบ้านญาติพี่น้องจากฮ่องกง มักแบกขนตู้เย็นจากฮ่องกง มาฝากญาติพี่น้องในแผ่นดินใหญ่อยู่ไปมามิได้ขาด ประกอบกับ ในยุคสมัยนี้ความต้องการบริโภคต่อสิ่งที่เรียกว่า "สามสิ่งสำคัญ" (三大件, sandajian) ได้แก่ ตู้เย็น โทรทัศน์ และเครื่องซักผ้า กลายเป็นกระแสความต้องการบริโภคหลักในสังคมจีน เขาจึงตัดสินใจซื้อตู้เย็นจากฮ่องกงมา 2 เครื่อง เพื่อนำมาถอดแยกชิ้นส่วนศึกษาการทำงานของมัน และนำมาเป็นเครื่องต้นแบบสำหรับผลิตตู้เย็นเพื่อจำหน่าย หวังขอกู้เงินจากรัฐบาลประชาชนเทศบาลตำบลหรงฉีเป็นจำนวน 90,000 หยวน (ประมาณ 450,000 บาท) มาลงทุนประกอบกิจการอุตสาหกรรมตู้เย็น โดยตั้งชื่อโรงงานอุตสาหกรรมแห่งนี้ว่า "โรงงานอุตสาหกรรมตู้เย็นกว่างตงซุ่นเต๋อ" (Guangdong Shunde Refrigerator Factory)

ถ้าพิจารณาลักษณะการประกอบการทางธุรกิจ โรงงานอุตสาหกรรมตู้เย็นกว่างตงซุ่นเต๋อน่าจะเป็นบริษัทของเอกชนส่วนบุคคล แต่ความเป็นจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น เพราะรัฐบาลประชาชนเทศบาลตำบลหรงฉี อำเภอสุ่นเต๋อ ได้ส่งเจ้าหน้าที่รัฐในฐานะตัวแทนของรัฐบาลประชาชนเมืองหรงฉีมาดำรงตำแหน่งผู้จัดการทั่วไป พร้อมกับปฏิบัติหน้าที่บริหารจัดการกิจการของบริษัทกว่างตงซุ่นเต๋อ จนทำให้บริษัทแห่งนี้ขยายกิจการจนกลายเป็นบริษัทขนาดใหญ่ ข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นว่า ในทางนิตินัย บริษัทโรงงานอุตสาหกรรมตู้เย็นกว่างตงซุ่นเต๋อเป็นวิสาหกิจอุตสาหกรรมท้องถิ่นที่รัฐบาลท้องถิ่นและเอกชนส่วนบุคคลร่วมกันเป็นเจ้าของ แต่ในทางพฤตินัย บริษัทโรงงานแห่งนี้บริหารจัดการและดำเนินกิจการแบบบริษัทเอกชนส่วนบุคคล โดยเฉพาะโครงสร้างและระบบการบริหารจัดการบุคลากรหรือฝ่ายบุคคล ระบบการผลิต การจัดจำหน่าย และการจ้างแรงงาน (Huang Yasheng, 2003: 183-187)

หากพิจารณาในแง่มุมมองสังคมศาสตร์พบว่า วิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลและหมู่บ้าน เป็นเรื่องที่ที่น่าสนใจไม่น้อย เพราะการประกอบการวิสาหกิจในหมู่ครัวเรือนชาวนาชนบท หรือระหว่างครัวเรือนชาวนาชนบทกับและรัฐบาลท้องถิ่น นอกจากเป็นการแก้ไขปัญหาการผลิตสินค้าและช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบทแล้ว หากยังเป็นการประกอบสร้างจิตวิญญาณผู้ประกอบการในหมู่ชาวนาชนบทด้วย วิสาหกิจตำบลและหมู่บ้านสามารถจัด

จำแนกรูปแบบตามโครงสร้างการเมืองการปกครอง และลักษณะของผู้ประกอบการได้ 5 รูปแบบ ได้แก่ (1) วิสาหกิจเมือง แต่เดิมคือวิสาหกิจที่ประกอบกิจการโดยคอมมูนประชาชน (2) วิสาหกิจหมู่บ้าน แต่เดิมคือวิสาหกิจที่ประกอบกิจการโดยกองการผลิต (3) วิสาหกิจสหกรณ์ขั้นต้น แต่เดิมประกอบกิจการโดยกลุ่มการผลิต (4) วิสาหกิจอุตสาหกรรมขนาดเล็ก เป็นกิจการด้านอุตสาหกรรมเล็กโดยการร่วมมือของครัวเรือนชาวนา และ (5) วิสาหกิจเอกชนส่วนบุคคล ในมุมมองของนักเศรษฐศาสตร์การเมืองสำนักมาร์กซ์ซิสต์เห็นว่า วิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลและหมู่บ้านตามรูปแบบที่กล่าวมานี้เข้ามาซึ่งระบบเศรษฐกิจที่มีความเป็นธรรม เพราะจุดมุ่งหมายหลักของวิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลและหมู่บ้าน ไม่ใช่เป็นเรื่องของผลกำไรที่ได้รับจากการดำเนินกิจการ หากแต่มุ่งแก้ไขปัญหาคายากจน การไม่มีงานทำ และความเหลื่อมล้ำระหว่างชนบทกับเมืองหรือความไม่เท่าเทียมกันของ ครัวเรือนชาวนาชนบท เนื่องจากวิสาหกิจอุตสาหกรรมนี้มีหลักคิดพื้นฐานว่า "วิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลและหมู่บ้าน ต้องมุ่งช่วยเหลือคนยากจนในชนบทให้สามารถช่วยตนเอง" การประกอบการหรือการดำเนินกิจการวิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลและหมู่บ้าน จึงไม่แยกส่วนออกจากการบริหารปกครองท้องถิ่น หากแต่แอบอิงอยู่กับโครงสร้างบริหาร ปกครองระดับตำบลและหมู่บ้าน โดยทั่วไป รัฐบาลท้องถิ่นระดับตำบล หรือคณะกรรมการ หมู่บ้าน มักแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ให้ดำรงตำแหน่งผู้จัดการวิสาหกิจอุตสาหกรรม เพื่อบริหารจัดการและควบคุมดูแลกิจการวิสาหกิจอุตสาหกรรมนั้น ส่วนค่าจ้างหรือค่าตอบแทนของ ผู้บริหารจัดการก็แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพการบริหารจัดการ และผลกำไรจากการประกอบการ สำหรับเรื่องการเป็นเจ้าของวิสาหกิจร่วมกันระหว่าง ครัวเรือนชาวนาและรัฐบาลท้องถิ่น มีสัดส่วนแตกต่างกันไม่แน่นอน บางพื้นที่ครัวเรือน ชาวนามีสิทธิเป็นเจ้าของทรัพย์สินและทุนสำหรับดำเนินกิจการประมาณร้อยละ 49 ส่วน สิทธิการดำเนินงานและสิทธิในทรัพย์สินอีกร้อยละ 51 เป็นของรัฐบาลท้องถิ่น ผลกำไร ที่ได้จากการประกอบการของวิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลและหมู่บ้าน ถือเป็นแหล่งรายได้ สำคัญของรัฐบาลท้องถิ่นแต่ละแห่ง

อย่างไรก็ดี แม้วิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลและหมู่บ้านดำเนินการโดยรัฐบาลท้องถิ่น แต่ข้อจำกัดสำคัญอย่างหนึ่งในการประกอบการยุคแรกคือ การเข้าถึงแหล่งทุนทางการเงิน ที่เป็นทางการ อาทิ ธนาคารของรัฐและสหกรณ์การเกษตร ในยุคดังกล่าว หากวิสาหกิจ อุตสาหกรรมตำบลและหมู่บ้านประสบปัญหาด้านการเงินและขาดประสิทธิภาพใน การบริหารจัดการ วิสาหกิจแห่งนั้นมีความเป็นไปได้ที่จะล้มละลายหรือขายทอดกิจการ

ให้เอกชนส่วนบุคคล อาทิ ครัวเรือนบริษัทโรงงานอุตสาหกรรมน้ำตาลเมืองเจ จังหวัดปทุมธานี ตนเองชนชาติไต้หวันสองปันนา ครัวเรือนบริษัทโรงงานอุตสาหกรรมน้ำตาลโม้ชา อำเภอลำปาง นครศรีธรรมราช มณฑลยูนนาน รวมทั้งบริษัทโรงงานอุตสาหกรรมใบชาเมืองปิง อำเภอลำปาง นครผุ่เอ่อ กล่าวคือ ในช่วงปลายทศวรรษ 1990 วิสาหกิจอุตสาหกรรมน้ำตาลและหมู่บ้าน ประสบวิกฤตปัญหา 3 เรื่อง ได้แก่ (1) การกู้ยืมเงินมาลงทุนหรือหนี้สินในกิจการ ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (2) การบริหารจัดการไม่มีประสิทธิภาพ หรือการทุจริตฉ้อราษฎร์ บังหลวง และ (3) การดำเนินกิจการของโรงงานวิสาหกิจอุตสาหกรรมมักทำลายสภาพแวดล้อม และทรัพยากรตามธรรมชาติ เนื่องจากปัญหาดังกล่าว ในช่วงทศวรรษ 1990 รัฐบาลกลาง พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้สั่งปิดกิจการวิสาหกิจอุตสาหกรรมน้ำตาลและหมู่บ้านทั่วประเทศ ประมาณ 170,000 แห่ง (Li Zhang. 2000: 29-42, Li. Yongqiang. 2010: 241-261) ส่วนวิสาหกิจน้ำตาลและหมู่บ้านที่ยังคงมีทักษะและขีดความสามารถในการแข่งขัน อีกทั้ง ยังมีประสิทธิภาพการผลิต ก็ได้รับการช่วยเหลือด้านงบประมาณจากธนาคารกลางแห่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน สืบเนื่องจากการช่วยเหลือนี้วิสาหกิจน้ำตาลและหมู่บ้านบางแห่งใน มณฑลกว่างตง ผู้เจียง เจียงเจียง เจียงซู สามารถประคับประคองกิจการมาจนถึงปัจจุบัน (Kit Yee, Cheng. 2003: 28-53) ในปี ค.ศ. 2000 กล่าวเฉพาะมณฑลกว่างตง สถานประกอบการวิสาหกิจอุตสาหกรรมน้ำตาลและหมู่บ้านมีอยู่ประมาณ 760,000 แห่ง มีอัตราจ้างงานมากกว่า 9,282,000 คน มีมูลค่าผลิตภัณฑ์โดยรวมประมาณ 43,000 ล้านบาท และเป็นเสาหลักทางเศรษฐกิจสังคมของมณฑลแห่งนี้ด้วย

สรุปผลการวิจัย

การปฏิรูประบบเศรษฐกิจและสังคมชนบทของสาธารณรัฐประชาชนจีนในทศวรรษ 1980 เป็นการเปลี่ยนแปลงทฤษฎีชี้แนะทางเศรษฐกิจการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ครั้งสำคัญ อีกทั้งยังเป็นการเปลี่ยนแปลงแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของจีน โดยเฉพาะการการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจจากแบบวางแผนรวมศูนย์สั่งการจาก ส่วนกลางเป็นแบบสังคมนิยมการตลาดด้วย ระบบการผลิตแบบคอมมูนประชาชนหรือ แบบไร่ราวมหมู่ ที่เป็นระบบและองค์การการผลิตแบบเก่าถูกเปลี่ยนเป็นแบบสัญญา ความรับผิดชอบการผลิตโดยครัวเรือน หรือการให้ครัวเรือนเป็นองค์กรหรือหน่วยการผลิต พื้นฐาน ขณะเดียวกัน การกำกับควบคุมระบบการผลิตและกำหนดราคามูลผลิตการเกษตร ก็ถูกยกเลิก พร้อมกับค่อย ๆ ให้ระบบและกลไกตลาดทำหน้าที่กำหนดราคามูลผลิตและการวางแผนการผลิต ภายใต้แนวทางการปฏิรูปนี้ ครัวเรือนชาวนาจึงศึกษาเรียนรู้และ

เพิ่มทุนประสบการณ์เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจการตลาดแบบสังคมนิยมอย่างค่อยเป็นค่อยไป ในช่วงเวลาเดียวกัน รัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์จีนยังได้ปฏิรูปวิสาหกิจอุตสาหกรรมคอมมูนประชาชน-กองการผลิตเป็นวิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลและหมู่บ้าน พร้อมกับกำหนดแนวทางการประกอบการอุตสาหกรรมดังกล่าวให้อยู่ในลักษณะการลงทุนร่วมระหว่างครัวเรือนชาวนาในท้องถิ่น หรือครัวเรือนชาวนากับรัฐบาลท้องถิ่น ทั้งนี้ นับสำคัญที่ต้องใคร่ครวญเป็นพิเศษคือ การปฏิรูปวิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลหมู่บ้านนี้ไม่เพียงเป็นการวางรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมนิยมและแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างชนบทกับเมือง รวมทั้งปัญหาการอพยพเข้าสู่เมืองของชาวนาแล้ว แต่ยังเป็น การสร้างโอกาสและแรงจูงใจให้ชาวนาในชนบทได้ศึกษาเรียนรู้และเพิ่มทุนประสบการณ์ การเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจอุตสาหกรรม รวมทั้งยังเป็นการเสริมสร้างศักยภาพและทักษะ ความสามารถของชาวนาในชนบทเพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ ได้เป็นอย่างดีด้วย การปฏิรูประบบเศรษฐกิจและสังคมนิยมจึงเป็นรากฐานค้ำจุนทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญยิ่งของจีนในปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาชนบทจีนแล้วย้อนกลับมาทบทวนถึงชนบทไทยในปัจจุบัน ดูเหมือนว่า ชาวนชนบทไทยมีชีวิตความเป็นอยู่หรือคุณภาพชีวิตดีขึ้นมากกว่าบรรพบุรุษ แต่ถ้าพิจารณา โครงสร้างและรากฐานอาจกล่าวได้ว่าชนบทจีนและชนบทไทยแตกต่างกัน โดยเฉพาะ โครงสร้างวิสาหกิจตำบลและหมู่บ้าน ที่ดูเหมือนว่า ชนบทไทยยังไม่พร้อมที่จะรับมือกับ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ หรือกล่าวอีกแง่หนึ่ง วิสาหกิจอุตสาหกรรมตำบลและหมู่บ้านของชนบทไทยยังไม่เข้มแข็ง เท่าที่ควร ส่งผลให้ชาวนชนบทไทยขาดโอกาสศึกษาเรียนรู้และเพิ่มทุนประสบการณ์ รวมทั้ง การพัฒนาความรู้ความสามารถเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจอุตสาหกรรม ซึ่งจำเป็นและ สำคัญยิ่งในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- Beijing Review. (1978). "Communiqué of the 11th Third Plenary Session of the Central Committee of The Communist Party of China". No. 52
- Chenggang Xu. (2008). "The Evolution of Chinese Entrepreneurial Firms Township-Village Enterprises Revisited". Paper Presentation on 2008 Chicago Conference on China's Economic Transformation. University of Chicago. July 14-18.

- Duan Zhongqiao. (2003). "Market Economy and Socialist Road". **Papers presentation Conference International La Obra de Carlos Marx y los desafios del Siglo XXI**. Cuba Socialita. Lahabama.
- Fu Xiaolan and Vudayagiri N. Balasubramanyam. (2003). "Township and Village Enterprises in China". **The Journal of Development Studies**. Vol. 39. No. 4. April.
- Huang Yasheng. (2003). **Selling China: Foreign Investment during the Reform Era**. New York. Cambridge University Press.
- Kit Yee, Cheng. (2003). **"The Growth of Township and Village Enterprises and Rural Economic Development in China: A Comparative Study of Guangdong and Guizhou Provinces 1984-2000"**. M.A. Thesis in China Area Studies. University of Hong Kong.
- Li Xiande. (2003). "Rethinking the Peasant Burden: Evodance from a Chinese Village". **Rural Development in Transitional China**. Peter Ho, Jacob Eyferth, Eduard B. Vermeer. (Editor). London: Frank Cass Publisher
- Li. Yongqiang. (2010). "An Overview of Township and Village Enterprises in China during 1949-2009". **Proceeding of the 2nd International Conference on Corporate Governance**. Sydney. Feb 7-9.
- Li Zhang. (2000). **"Market Orientation of Chinese Township and Village Enterprises"**. M.A. Thesis. Faculty of Graduate Studies. University of Guelph.
- Lin, Justin Yifu. (1988). "The Household Responsibility System in China's Agricultural Reform: A Theory and Empirical Study". **Journal of Economic Development and Cultural Change**. Vol. 36. No. 3. April. p. S199-S224
- Lin, Justin Yifu. (1989). "Rural Reforms and Agricultural Productivity Growth in China". **UCLA Working Papers NO. 576**. University of California Los Angeles.

- Lun, Jon and Maria Lalic. Ben Smith. Claire Taylor. (2006). "A Political and Economic Introduction to China". **Research Paper 06/36**. House of Commons Library.
- Martin, Michel F. (2010). "Understanding China's Political System". **CRS Report for Congress**. Congressional Research Service.
- Sanson, Esther M. (2008). "**The Chinese Communist Party and China's Rural Problems**". M.A. Thesis. University of Canterbury.
- Wen Tiejun. (2001). "Centenary Reflections on the 'Three Dimensional Problem' of Rural China". **Inter-Asia Cultural Studies**. Volume 2. Number 2.
- Wei Xiaoming. (1992). "A Study a Production Team in North China in 1969 to 1970". **M.A. Thesis**. University of Montana.
- Wu Henry X. (1997). "Reform in China's Agriculture". **Briefing Paper Series No. 9**. Department of Foreign Affairs and Trade Australia. East Asia Analytical Unit.
- Y, Fan. And N Chen and D.A. Kirby. (1996). "Chinese Peasant Entrepreneurs: an Examination of Township and Village Enterprises in Rural China". **Journal of Small Business Management**. 34:4.
- Zhang Yuyan. (1988). "Economic System Reform in China". **WIDER Working Papers. WP 55**. World Institute for Development Economics Research of the United Nations University. Helsinki.
- Zhi Xiaohe. (2006). "Marxism and Socialist market economy". **Proceeding of the 1st Forum of the World Association for Political Economy**. Shanghai. Shanghai University of Finance and Economics. April 1-2.